

**Priručnik za pisanje ispita iz Hrvatskog jezika
na maturi u školskoj godini 2024./2025.**

(sažetak i školski esej)

Autorica: Mihaela Šebalj Zavor, izvrstan savjetnik

Ispit iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi

Tri ispitne cjeline od kojih se ispit iz Hrvatskoga jezika sastoji ispituju se u dva dijela što znači da se ispit provodi u dva dana. Prvi dan provedbe ispituju se Čitanje, književnost i hrvatski jezik i Sažetak, a drugi dan provedbe ispituje se Školski esej. Pristupnik mora pristupiti na oba dijela ispita koji se zasebno provode. Kako bi položio ispit iz Hrvatskoga jezika, pristupnik mora ostvariti minimalan prag prolaznosti na oba dijela ispita.

Svaka od triju ispitnih cjelina ispituje se jednom ispitnom knjižicom. Prva ispitna cjelina (Čitanje, književnost i hrvatski jezik) provodi se zajedno s drugom ispitnom cjelinom (Sažetak). Provedba prve ispitne cjeline traje 100 minuta, a druge ispitne cjeline 80 minuta. Provedba treće ispitne cjeline (Školski esej) traje 160 minuta.

Prva ispitna cjelina – Čitanje, književnost i hrvatski jezik

Prva ispitna cjelina sastoji se od zadataka čitanja književnoga teksta, čitanja neknjiževnoga teksta, teorije i povijesti književnosti, zadataka ustroja hrvatskoga jezika te zadatka primjene ustroja hrvatskoga jezika, a ukupno donosi 62 boda.

Prvi dio prve ispitne cjeline sastoji se od zadataka uz šest polaznih tekstova: četiri književna teksta i dva neknjiževna. Teorija i povijest književnosti cjelina je koja se sastoji od zadataka razumijevanja književnoteorijskih i književnopovijesnih pojmova i književnih sastavnica (likovi, način pripovijedanja, razvoj radnje i dr.). Zadatci mogu imati polazni sadržaj. Treći dio prve ispitne cjeline sastoji se od zadataka ustroja hrvatskoga jezika i zadatka primjene ustroja hrvatskoga jezika (fonologija, morfologija, sintaksa, leksikologija).

Druga ispitna cjelina – Sažetak

U drugoj ispitnoj cjelini ispituje se pisanje jednoga od funkcionalnih tekstova navedenih u predmetnome kurikulumu. Ispitnim katalogom za državnu maturu propisuje se koja se tekstna vrsta ispituje. Na državnoj maturi 2023./2024. godine piše se sažetak.

Pristupnik piše sažetak polaznoga neknjiževnoga teksta (600-800 riječi). Procjenjuje važnost informacija te navodi osnovne misli i važne pojedinosti kojima se te misli razrađuju i podupiru. Pristupnik svojim riječima reducira izvorni tekst na njegove bitne dijelove koristeći se ključnim riječima iz polaznoga teksta. Sažetak je objektivan tekst pa se u njemu ne iznose mišljenja, stavovi i komentari povezani s polaznim tekstom. Sažetak donosi ukupno 18 bodova i treba imati 200 – 250 riječi.

Sažetak se neće vrednovati:

- ako pristupnik nije odgovorio na zadane smjernice
- ako nema dovoljan broj riječi (dopušteno je odstupanje 10 % od donje granice zadanoga broja riječi)
- ako ima prevelik broj riječi (dopušteno je odstupanje 10 % od gornje granice zadanoga broja riječi)
- ako je sažetak napisan potpuno nečitkim rukopisom
- ako je sažetak napisan velikim tiskanim slovima.

Koncept za pisanje sažetka

-uvod - opći podatci o polaznom tekstu (ime autora, naslov teksta)

- tema teksta
- namjena teksta

-razrada – osnovna misao 1 (prvi ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire

- osnovna misao 2 (drugi ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire
- osnovna misao 3 (treći ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire
- osnovna misao 4 (četvrti ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire
- osnovna misao 5 (peti ulomak) i pojedinosti kojima se ona podupire

-zaključak – odrediti autorov stav

- povezati s uvodom i razradom

Napomena: Koliko ulomaka, toliko osnovnih misli koje trebaju biti izražene vlastitim riječima u obliku rečenica i iznijete logičnim slijedom. Pojedinosti koje razrađuju i potkrepljuju osnovnu misao također trebaju biti izražene vlastitim riječima. Nikako ne smijete citirati ili prepisivati rečenice. Smijete zapisati samo ključne riječi iz polaznoga teksta.

Svi kompozicijski dijelovi trebaju biti logički povezani (uvod i zaključak trebaju logično biti povezani s razradom). Tekst sažetka treba biti jasan, skladan i povezan, a to postižete uporabom konektora.

Vaš sažetak treba imati 200-250 riječi, odnosno jednu trećinu riječi polaznoga teksta.

Konektori su riječi ili skupovi riječi koji služe kao vezna sredstva kojima se rečenice povezuju u tekst.

Primjeri konektora:

- međutim, naprotiv, nasuprot tome, ali, no (označuju suprotnost)
- dakle, prema tome (zaključni)
- onda, kasnije, tada, poslije toga (uspostavljaju vremenski odnos)
- uz to, osim toga (dodaju nešto sadržaju prethodne rečenice)
- naime, odnosno, bolje rečeno (sadržaj sljedeće rečenice objašnjava prethodni sadržaj)
- inače, u tom slučaju (sadržaj prethodne rečenice uvjet je za ostvarenje sljedeće)
- svejedno, unatoč tomu (dopušta se sadržaj sljedeće rečenice unatoč suprotnosti iz prethodne)

Konektorima i modifikatorima poželjno je koristiti se pri pisanju eseja. Modifikatore nikako ne smijete koristiti u pisanju sažetka!

Modifikatori su riječi ili skupovi riječi koji daju dodatno značenje cijeloj rečenici ispred koje se nalaze, modificiraju njezino značenje. Izriču odnos govornika prema sadržaju druge rečenice.

Primjeri modifikatora: možda, vjerojatno, uistinu, istina, bez sumnje, nažalost, nasreću itd.

Treća ispitna cjelina – Školski esej

U trećoj ispitnoj cjelini ispituje se pisanje interpretacijskoga ili raspravljačkoga školskog eseja. Ispitnim katalogom za državnu maturu propisuje se koja se vrsta školskoga eseja piše. Na državnoj maturi 2023./2024. piše se interpretacijski školski esej. Važno je napomenuti kako interpretacijski esej kao podvrstu uključuje i usporedni esej. Esejski zadatak sastoji se od polaznoga pitanja ili tvrdnje, ulomka iz književnoga djela s popisa obveznih djela i smjernica za pisanje. Interpretacijski školski esej može se odnositi na jedno književno djelo ili na usporedbu dvaju književnih djela s popisa obveznih djela. Školski esej donosi ukupno 30 bodova, a učenici trebaju napisati minimalno 440 riječi. Vrednuje se prema sljedećim sastavnicama: Središnja tvrdnja, Argumentacija, Povezanost teksta, Upotreba rječnika, Pravopisna i gramatička točnost.

U školskome eseju pristupnik iznosi svoje znanje i spoznaje o književnim djelima na temelju teorije književnosti i povijesti književnosti. Pokazuje cjelovito razumijevanje književnih djela s popisa obveznih tekstova. U interpretacijskome eseju pristupnik iznosi svoje spoznaje o književnosti i pokazuje razumijevanje književnih djela u cjelini tako da na polazno pitanje odgovara središnjom tvrdnjom, koju argumentira na temelju analize zadanoga ulomka i na temelju poznavanja svih sastavnica djela u cjelini. Svake školske godine objavljuje se popis od četiriju književnih djela koja se mogu ispitivati pisanjem školskoga eseja.

Esej se neće vrednovati:

- ako pristupnik nije odgovorio na zadane smjernice
- ako nema dovoljan broj riječi (dopušteno je odstupanje 10 % od donje granice zadanoga broja riječi)
- ako je esej napisan potpuno nečitkim rukopisom
- ako je esej napisan velikim tiskanim slovima.

Ispitna književna djela za školski esej u školskoj godini 2024./2025. su:

1. Sofoklo – Antigona
2. August Šenoa, Prijan Lovro
3. Silvije Strahimir Kranjčević – izbor iz poezije
4. Antun Gustav Matoš, izbor iz novela (Cvijet sa raskršća, Camao, Kip domovine leta 188*)
5. Franz Kafka, Preobražaj
6. Ranko Marinković, Kiklop

Podsjetimo kako na ispitu iz Hrvatskog jezika više nema razina i svi maturanti imaju isti popis djela za esej koji se piše.

Interpretacijski esej kao podvrstu uključuje i usporedni esej, stoga uz gore navedeno glavno djelo, može biti zadan i ulomak iz nekog drugog djela koje se obrađuje na nastavi. To uključuje sljedeća djela:

- Marin Držić – Novela od Stanca
- Ivan Gundulić – Dubravka
- Albert Camus, Stranac
- Tin Ujević, izbor iz poezije
- Miroslav Krleža – Gospoda Glembajevi
- Ivan Mažuranić – Smrt Smail-age Čengića
- Vladimir Nazor – izbor iz poezije
- Vjenceslav Novak – Posljednji Stipančići
- Antun Branko Šimić – izbor iz poezije
- Charles Baudelaire – izbor iz poezije
- Pedro Calderón de la Barca – Život je san
- Johann Wolfgang Goethe – Patnje mladog Werthera
- Francesco Petrarca – izbor iz poezije
- William Shakespeare, Hamlet
- Fjodor Mihajlovič Dostojevski, Zločin i kazna

U interpretacijskome eseju pristupnik iznosi svoje spoznaje o književnosti i pokazuje razumijevanje književnih djela u cjelini tako da na polazno pitanje odgovara središnjom tvrdnjom, koju argumentira na temelju analize zadanoga ulomka i na temelju poznavanja svih sastavnica djela u cjelini.

(Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2023./2024.; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja)

Osnovni koraci u pisanju interpretacijskoga školskog eseja

UVOD

Navedite temeljne podatke o razdoblju (godina, stoljeće, značajka), autoru (značaj, faze stvaralaštva) i djelu (tema, vrsta, djelo u kontekstu).

Oblikujte središnju tvrdnju, tj. odgovorite na polazno pitanje. (Odgovor na polazno pitanje neka bude **posljednja** rečenica uvoda.)

SREDIŠNJI DIO (RAZRADA)

Iznesite argumente (2 – 3) kojima razrađujete središnju tvrdnju. Svaki argument treba biti povezan s polaznim tekstom.

Prva rečenica razrade treba biti jasan argument povezan s vašim odgovorom na polazno pitanje nakon koje slijedi razrada argumenta, odnosno podupirući podatci. Obrazložite argument na temelju sadržajne (radnja) analize, motivacije likova i stilske analize polaznoga teksta, a svoje obrazloženje dopunite analizom djela u cjelini.

Pritom objasnite važnost ulomka za razumijevanje djela u cjelini. Poželjno je smjestiti ulomak u kontekst djela, ali to činite samo ako je važno kao odgovor na postavljeno pitanje. Ako niste sigurni, bolje ne navodite netočne podatke.

Stilska se analiza odnosi na konkretne ulomke, stoga objašnjavate konkretne rečenice: ako dominiraju glagoli, to doprinosi dinamici radnje, koriste li se retorička pitanja i s kojom namjerom, ima li u tekstu naznačenih pauza koje sugeriraju nesigurnost itd.

Također je potrebno uočiti tipične elemente stila za navedenog autora i uklopiti ih, odnosno prepoznati kao stilska obilježja razdoblja kojem autor pripada. Na taj ćete način povezati svoju argumentaciju s autorom i razdobljem, tj. poetikom razdoblja u kojemu je djelo nastalo. Svoje izlaganje i obrazlaganje potkrijepite pojedinostima iz djela (citatima iz polaznoga ulomka, parafrazama, primjerima iz djela u cjelini).

Drugi argument navedite kao prvu rečenicu drugoga odlomka u razradi koji započnete pisati u novom redu tako da vaši argumenti budu jasno odijeljeni i lakše uočljivi. Dalje se postupak ponavlja kao u prvom argumentu.

Ako vam nedostaje riječi, dodajte i treći odlomak koji ćete započeti trećim argumentom.

Minimalno treba navesti i dokazati dva argumenta.

U svojem izlaganju i obrazlaganju služite se književnoteorijskim pojmovima (s obzirom na književnu vrstu kojoj djelo pripada) koji se vrednuju pod sastavnicom Upotreba rječnika.

ZAKLJUČAK

Pročitajte ponovno središnji dio svojega eseja (razradu središnje tvrdnje). Izdvojite ono najvažnije i istaknite to u zaključku u kojemu ne smijete navoditi nove podatke ili citirati.

Napomena: Nigdje nemojte navoditi vlastito mišljenje i poželjno je koristiti obezličene glagole.

Koncept za pisanje eseja:

-uvod – razdoblje, autor, djelo

- odgovor na polazno pitanje

-razrada – **prvi argument** kojim dokazujemo polazno pitanje

- razrada navedenog argumenta (sadržaj i likovi za epiku i dramu; motivi i slike za liriku)

- kontekst ulomka/kompozicija

- stilska obilježja

- povezanost s autorom i književnopovijesnim razdobljem

- **drugi argument** kojim dokazujemo polazno pitanje (ostale smjernice su iste)

- razrada navedenog argumenta

- kontekst ulomka/kompozicija

- stilska obilježja

- povezanost s autorom i književnopovijesnim razdobljem

-zaključak – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje

Očekivani odgovori na smjernice koje mogu doći za pisanje eseja na maturi školske godine 2024./2025. prema konceptu

1. Sofoklo, Antigona

Polazno pitanje:

Kako je u Sofoklovoj *Antigoni* predstavljen odnos pobunjenog pojedinca i vlasti?

-**uvod – razdoblje** – klasično razdoblje antičke grčke književnosti, 5./4. st. pr. Kr., Atena je kulturno i političko središte, dominiraju dramske vrste, pogotovo tragedija
-**obilježja** - središtu književnog stvaralaštva je čovjek, djela se bave aktualnim i općeljudskim problemima

- **autor** – Sofoklo starogrčkoj tragediji daje konačan oblik, uvodi trećeg glumca, omogućuje složeniji razvitak radnje, povećao je broj članova kora na 15
-djela: *Kralj Edip*, *Antigona*

-**djelo**- **tema**: nesretna Antigonina sudbina (preuzeta iz mita o Edipu, Antigoninu ocu koji je ubio vlastitoga oca i oženio se svojom majkom s kojom ima četvero djece)
- **vrsta**: tragedija

-**odgovor na polazno pitanje**: Odnos pobunjenog pojedinca i vlasti u Sofoklovoj tragediji *Antigona* prikazan je kroz sukob protagonistice Antigone, kraljeve nećakinje i kralja Kreonta. Tragična junakinja Antigona protivi se odluci vladara Kreonta prema kojoj se zabranjuje pokop njezina brata Polinika.

-**razrada – prvi argument** (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-**mogući argumenti**: Antigona je odlučna jer se vodi božanskim zakonima i ljubavlju.
Antigona je svjesna posljedica te se ne pokorava kraljevoj naredbi i ljudskim zakonima.
Antigona je hrabri pojedinca i spremna je žrtvovati se za drugoga.

- **razrada navedenog argumenta**

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini** (pripaziti na to koji ste dio dobili i reći zašto je ulomak važan za djelo u cjelini)

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)-) - mitološki junaci plemenita roda koji imaju visoka moralna načela, slijede svoje uzvišene ideale, ali ih oni vode u propast, što nazivamo tragičnom krivnjom. Antigona je kao tragična junakinja moralno superiorna ostalim likovima, nepokolebljiva i odlučna. Ona svoj život žrtvuje zbog ljubavi prema bratu i zbog vjernosti moralnim, odnosno božanskim zakonima, ali nije savršena osoba jer zna biti nagla, osorna, što drugi pripisuju očevoj, Edipovoj ćudi. Gruba je prema sestri Izmeni koja je pokorna i plašljiva. Kreont je silnik, tiranin, grub i nemilosrdan čak i prema članovima vlastite obitelji. Poštuje samo ljudske, vlastite zakone, a vlast i moć su ga promijenili pa ne sluša ni glas naroda koji želi pomilovati Antigonu. Međutim, ona si oduzima život u grobnici, stradava zbog svojih uvjerenja i viših ciljeva, što je njezin svjesni izbor i to je čini tragičnom junakinjom. Hemon, Antigonin zaručnik i Kreontov sin, i njegova majka Euridika nisu tragični junaci jer si oni oduzimaju život zbog osobne patnje.

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – tragedija se sastoji od 7 činova, što čini vanjsku kompoziciju, a unutarnju čine: uvod (dijalog Antigone i Izmene), zaplet (Kreont naređuje da se pronađe i kazni onaj tko je pokopao Polinika), vrhunac (sukob Antigone i Kreonta), preokret (Kreontova odluka da ipak sahrani Polinika i pomiluje Antigonu), rasplet i kraj (Antigonino, Hemonovo i Euridikino samoubojstvo te Kreontovo zakašnjelo kajanje).

- **stilski obilježja** – *Antigona* je pisana uzvišenim stilom, stihom, biranim i ukrašenim jezikom; koriste se monolozi i dijalozi za razvijanje dramske napetosti (sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti), didaskalije

- **Aristotelova jedinstva** – se poštuju: jedinstva mjesta (grad Teba), vremena (jedan dan, 24 sata) i radnje (jedna radnja-sukob Antigone i Kreonta)

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** – antička grčka književnost- u središtu je čovjek (pobunjena Antigona), općeljudska tema i aktualna problematika (nesretna sudbina kao posljedica odnosa pojedinca i vlasti), dominiraju tragedije

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**

- **karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilski obilježja ulomka i djela u cjelini**

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

- **zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej sažeto ističući najvažnije iz argumentacije

2. August Šenoa, Prijan Lovro

Polazno pitanje:

Koji su uzroci Lovrina neuspjeha?

-uvod – razdoblje – predrealizam/protorealizam/Šenoino doba (od 1960. kada je ukinut Bachov apsolutizam do 1981. g. kada umire August Šenoa)
-obilježja - miješanje elemenata romantičarskog i realističkog stila

- **autor** – stvorio je i odgojio hrvatsku čitateljsku publiku
- utemeljio je modernu hrvatsku umjetničku prozu, osobito roman, pripovijetku i feljton
- djela: *Zlatarovo zlato* – prvi hrvatski umjetnički vrijedan roman u novijoj hrvatskoj književnosti
- Prijan Lovro* – prvo djelo pisano realističkim stilom

- djelo**- **tema**: propast intelektualca seoskog podrijetla u sukobu s malograđanskom sredinom
- **vrste**: realistička novela (prikazuje suvremenu temu-prikaz nepravednih društvenih odnosa)

-odgovor na polazno pitanje: Uzroci Lovrina neuspjeha su siromašno podrijetlo, neskladan karakter, nemogućnost uspona na društvenoj ljestvici i tragičan utjecaj ženskih likova.

-razrada – prvi argument (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

- mogući argumenti**: Lovro je žrtva nepotizma (zlouporaba položaja u korist rođaka i sl., zapošljavanje „preko veze“) i propada psihički i fizički zbog nepravednih društvenih okolnosti.
Lovro zbog siromašnog podrijetla i neskladnog karaktera ne može uspjeti u društvu i tragično završava.

- razrada navedenog argumenta

- sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini (pripaziti na to koji ste dio dobili: okvirnu priču ili umetnutu priču o Lovri) i reći zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)- Lovro Mahnić je socijalno-psihološki karakteriziran: siromašni je intelektualac seoskog podrijetla, osjetljiv i osjećajan, ponosan, strastven. Vrlo inteligentan i ambiciozan, ali malo-pomalo prisiljen j odustajati od svojih planova i pristajati na razne kompromise (neželjeni studij ili brak iz računa s Minkom). Posljednje životno razočarenje-brak s Anđelijom koju je istinski volio, dovodi ga do samoubojstva (britvom si je prerezao grkljan). Tri Lovrine ljubavi: Malvina (plemkinja u koju je zaljubljen kao sjemeništara u Ljubljani, udala se za Ferdinanda, izvještačena, napušta

sjemenište djelomično i zbog ljubavi prema njoj, ali i zbog toga što je shvatio da to nije za njega), Minka (upoznaje ju u Pragu, djevojka iz činovničke obitelji koja mu je obećavala bogat miraz, ali su ga obmanjivali pa je raskinuo zaruke) i Anđelija (bogata Dalmatinka, istinski zaljubljeni, ali njezin stric razvrgava zaruke misleći da je ženi samo zbog novaca).

- **kontekst ulomka/ kompozicija** –uokvirena: okvir čini razgovor pripovjedača i udovice o uzrocima neuspjeha hrvatske novelistike na seoskom imanju na kojem je pripovjedač pozvan u berbu, a umetnuta, kronološki ispričovijedana priča obuhvaća jednu godinu koju su pripovjedač i Lovro proveli na studiju u Pragu, ali se na početku kronologija prekida epizodom o Lovrinu djetinjstvu i mladosti. Na kraju saznajemo što je bilo s Lovrom nakon rastanka s pripovjedačem Augustom.

- **stilski obilježja** – *Prijan Lovro* prvo je djelo u hrvatskoj književnosti pisano realističkim stilom jer se poslužio realističkom metodom: stvarnost treba precrtati, Lovro je stvarni lik, a pripovjedač ima biografskih sličnosti sa Šenoom. Realistička obilježja: aktualni društveni problemi, socijalna problematika, društvena nepravda, načelo istinitosti i tipičnosti-tip studenta, socijalno-psihološka motivacija lika, detaljno opisivanje i pripovijedanje te kritiziranje društva. Romantičarski elementi: problem neprilagođenog pojedinca koji se ne snalazi u društvu, nesretne i tragične, fatalne ljubavi, osobna sloboda iznad svih vrijednosti, tragičan završetak glavnoga lika. (Sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti.)

- *pripovjedač* – je ujedno i lik (književnik) koji ima biografskih sličnosti sa Šenoom, ali ih ne možemo poistovjetiti, pripovijeda iz prvoga lica, ali nastoji biti objektivan.

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** –predrealizam: suvremena tema, kritički pristup društvu, tipizirani lik siromašnoga studenta, socijalno-psihološka motivacija lika.

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**

-**karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilski obilježja ulomka i djela u cjelini**

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej sažeto ističući najvažnije iz argumentacije

3. Sivio Strahimir Kranjčević, izbor iz poezije

Polazno pitanje:

Kako S. S. Kranjčević prikazuje društvo i pojedinca u njemu?

- **uvod – razdoblje** – hrvatski realizam, trajanje: od 1881. (smrt Augusta Šenoe) do 1892. (A. G. Matoš objavljuje modernističku novelu *Moć savjesti*)
- **obilježja** - ispreplitanje različitih stilova: romantizam, realizam, naturalizam i krajem 19.st. i modernizma; kritika društvene stvarnosti, prevlast društvene/socijalne tematike
- **autor** - najznačajniji pjesnik hrvatskog realizma, bavi se općeljudskim temama (čovjek, Bog, domoljublje), pjesnik je vizionar/prorok
- zbirke pjesama: *Bugarkinje*, *Izabrane pjesme*, *Trzaji*
- **djelo** – navodite zbirku iz koje je dobivena pjesma i njene značajke
- teme - odrediti karakterističnost teme
- odredite sličnosti i razlike u pristupu ako je riječ o usporednom eseju

Napomena za usporedni esej i prijedlog argumenata za središnji dio:

1. pjesme su slične na sadržajnoj razini izborom motiva ...
 2. pjesme su slične na izraznoj razini jer su pisane vezanim stihom/klasičnom strofom te se koristi specifičan pjesnički jezik.
- Trebate navesti i što se razlikuje te navedeno argumentirati i dokazati u središnjem dijelu citatima i objašnjenjima.

- **odgovor na polazno pitanje** – S. S. Kranjčević objektivno prikazuje društvo kritizirajući negativne pojave i prikazujući sudbinu pojedinca u takvom svijetu.
- **razrada - prvi argument** (postavljate ga na temelju prve dobivene pjesme i povezujete s odgovorom na polazno pitanje) ili (postavljate zajednički argument ako je usporedni esej)
- **mogući argumenti** – S.S. Kranjčević kritički pristupa suvremenom društvu ukazujući na... (navesti što konkretno u pjesmi: socijalnu nepravdu, beskičmenjaštvo, nemoralnost i sl.).
- S.S. Kranjčević bavi se odnosom pojedinca i svijeta pri čemu dolazi do sukoba ideala i stvarnosti.
- **razrada navedenog argumenta** – navesti koju temu kritizira i kojim motivima (što oni prikazuju?) i pjesničkim slikama
- navesti poziciju i ton lirskog subjekta
- navesti figure koje ističu kritiku

- **kontekst ulomka** – zbirka kojoj pjesma/pjesme pripada/pripadaju;
-odrediti važnost dobivene pjesme (Koja je njena uloga?)
- **stilska obilježja** – odrediti vrstu pjesme/pjesama
-analizirati figure riječi i misli
-uočiti i objasniti moguću dominaciju neke vrste riječi (gomilanje
glagola=dinamika; gomilanje epiteta/imenica=slikovitost)
-struktura pjesme (stih, strofa, rima, ritam) obrađuje se ako služi
kao dokaz za navedeni argument)
- **povezanost s književnopovijesnim kontekstom** – kritika društvene stvarnosti, prevlast
društvene/socijalne tematike
-odgovoriti na pitanje: Po kojim je obilježjima ovo realistička pjesma?
- povezati s književnim stvaralaštvom autora u cjelini (iz eseja treba biti vidljiva
povezanost s književnim stvaralaštvom u cjelini).
- **drugi argument** (postavljate ga na temelju druge dobivene pjesme i povezujete s
odgovorom na polazno pitanje) ili (postavljate drugi zajednički argument
usporednog eseja)

Napomena: drugi argument obrađujete na isti način kao i prvi:

- **razrađujete navedeni argument** (tema, motivi, slike, figure, lirski subjekt)
- **kontekst ulomka i važnost/uloga dobivene pjesme**
- **stilska obilježja** (objašnjenje pjesničkog jezika, figura, strukture itd.)
- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

- zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja
argumenta i zaključujete esej sažeto ističući najvažnije iz argumentacije

Primjer zaključka: –S. S. Kranjčević objektivno prikazuje suvremeno društvo kritizirajući negativne pojave, npr. beskičmenjaštvo i nemoral, prikazujući sudbinu pojedinca u okrutnom svijetu u kojem dolazi do sukoba ideala i stvarnosti. Kranjčevićev pesimizam ukazuje na egzistenciju i položaj pojedinca čime izražava prosvjed i potrebu stvaranja nekog novog, pravednijeg svijeta.

4. Antun Gustav Matoš, izbor iz novela (Cvijet sa raskršća, Camao, Kip domovine leta 188*)

Polazno pitanje:

Kako je prikazan odnos ideala i stvarnosti i kako utječe na likove?

-uvod – razdoblje - moderna (od 1892.g. kada Matoš objavljuje novelu *Moć savjesti* do 1914. g. kada umire Matoš)

- stilski pluralizam (uz tradicionalne stilove: realizam, naturalizam, javljaju se modernistički stilovi: impresionizam, simbolizam)
- estetska je uloga književnog djela, ono treba služiti ljepoti

- autor – središnja je ličnost hrvatske moderne

- najbolji pjesnik hrvatske moderne i najveći artist među novelistima
- djela: *Iverje*, *Novo iverje* i *Umorne priče* (novelističke zbirke)

-djelo- *Cvijet sa raskršća*, *Camao*

- *teme*: sudbinski susret Solusa i Izabele/fatalna ljubav Alfreda i Fanny
- nemogućnost idealne ljubavi
- *vrste*: -moderna novela (u prvom planu je lik, ne fabula)

-odgovor na polazno pitanje: Ideali i stvarnost su u sukobu jer se ideali ne mogu ostvariti u zbilji i to tragično utječe na likove.

-razrada – prvi argument (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-mogući argumenti: Solus/Alfred su osamljeni čudaci koji ne žive prema društvenim pravilima, nego boemskim načinom života.
Realni svijet je u sukobu s idealima i uništava ih.

- razrada navedenog argumenta

- *sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini* (glavni motivi: ljubav, ljepota, sloboda, nesretna sudbina, glazba, Camao itd.; mjesto radnje je kozmopolitska sredina) i reći zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-*karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini*

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima) Likovi nisu osobnosti nego su simboli: Solus (lat.sam, osamljeni čudak, simbol modernog umjetnika) i Izabela (cvijet sa raskršća, nevina, kreposna); Alfred/Tanhäuser (simbol modernog umjetnika/mitski srednjovjekovni njemački vitez i pjevač) i Fanny/Venera (rimski božica ljepote). Sporedni likovi pripadaju realnom svijetu (Izabelin otac i sluga/ Diamant, Forest, stari sluga) i simboliziraju realne sukobe s glavnim likovima čiji se ideali zbog sukoba ne mogu realizirati u zbilji. Camao je ime mistične ptice za koju su Španjolci vjerovali da pogiba kada žena prevari muža, u noveli je ironija jer ptica jedina ostaje živa!

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – ekonomična: uvod, središnji dio i neočekivani obrat na kraju; kronološka

- **stilska obilježja** – simbolizam, artizam, lirizam, miješanje stvarnog (objektivnog) i nestvarnog (subjektivnog), naracija, dijalog. Jezik je autentičan, arhaičan, poetski, ali i svakodnevni. (Sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti.)

- *pripovjedač* – glavni lik Solus pripovijeda iz prvoga lica subjektivno(nepouzdana pripovjedač); Camao-pripovijeda iz trećeg lica, ali prevladava perspektiva glavnoga lika

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** –modernost se očituje u tome što je lik u prvom planu, a ne fabula; likovi su simboli, radnja se zbiva u kozmopolitskoj sredini te se pojavljuju elementi sna i lirizma.

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno** poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini

-**karakterizacija likova** na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilska obilježja** ulomka i djela u cjelini

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej sažeto ističući najvažnije iz argumentacije

5. Franz Kafka, Preobražaj

Polazno pitanje:

Kako obiteljski odnosi utječu na Gregorovu sudbinu?

-uvod – razdoblje - avangarde (od desetih do tridesetih godina 20. stoljeća)

- pobune protiv tradicije, načelo originalnosti dominantno je stvaralačko načelo, najznačajniji avangardni pravci su futurizam, ekspresionizam, dadaizam i nadrealizam, no Franza Kafku po obilježjima ne možemo svrstati ni u jedan avangardni pravac jer je stvarao izvan tadašnjih književnih tokova.

Napomena: Iako njegovo djelo sadrži neke elemente ekspresionizma (ne opisuje vanjski svijet, nego kreira vlastiti, tjeskobni) i nadrealizma (miješanje stvarnoga i nestvarnoga), ne možemo ga nazvati ekspresionističkim ili nadrealističkim autorom.

- autor – jedan od najzagonetnijih i najznačajnijih proznih pisaca u 20. stoljeću

- djela: Max Brod, prijatelj koji je trebao spaliti njegova djela, objavljuje romane: *Proces*, *Dvorac*, *Amerika*.

-djelo- tema: preobrazba Gregora Samse u kukca i njegova smrt

- vrste: pripovijetka (radnja je zasnovana na jednom događaju koji uključuje više likova, a prikaz njihova karaktera podređen je samoj fabuli)

-odgovor na polazno pitanje: Obiteljski odnosi tragično utječu na Gregorovu sudbinu jer se članovi njegove obitelji mijenjaju i odbacuju Gregora te on odustaje od života.

-razrada – prvi argument (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

- mogući argumenti:** Obitelj ne prihvaća Gregora jer on više nije ljudsko biće i ne pridonosi obitelji ni u kojem smislu.
Nemogućnost komunikacije i neprimjereno ponašanje obitelji utječu na Gregorov tragičan kraj.

- razrada navedenog argumenta

- sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini (objasniti glavne motive: jabuka, štap, slika s okvirom, violina ako se pojavljuju u ulomcima) i reći zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)- Gregor Samsa (trgovački putnik, izdržavao obitelj, jedini doživljava tjelesnu preobrazbu, ali zadržava nepromijenjenu ljudsku svijest, razmišlja, brine se, i dalje želi ugoditi drugima). Ostali članovi obitelji (otac, majka i sestra Greta) doživljavaju unutarnju preobrazbu jer se ne mogu nositi s preobrazbom te kukca u obitelji odbacuju svatko na svoj način, otac se pretvara u nasilnika, majka u krajnju pasivnost, a sestra u egzektora.

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – pripovijetka se sastoji od triju nenaslovljenih dijelova u kojima pratimo postupnost preobrazbe: 1.fizička preobrazba i promjena glasa, dio završava Gregorovim zapinjanjem u okvir vrata, a otac nasrne štapom na njega i udari ga nogom okrutno ga uguravši u sobu; 2.sužavanje vidnog polja i odnosa prema prostoru, mijenja prehrambene navike, dio završava očevim ranjavanjem jabukom, majka ga tijelom zaštitila da ga otac ne dokrajči; 3.Gregor je zanemaren, ne hrane ga, teret im je, otvoreno govore o tome kako ga se trebaju riješiti. Doživljava duhovno ranjavanje majke i sestre te gubi volju za životom i umire (*crknuo je*), a sluškinja se riješila tijela bacivši ga u smeće.

- **stilska obilježja** – Kafkin stil nazivamo „magijski realizam“(ispreplitanje fantastike sa stvarnošću u realističkom pripovijedanju), dolazi do miješanja elemenata realizma (fabula, jednostavnost izražavanja, detaljizam opisa), ekspresionizma (strah i osamljenost u „kafkijanskoj atmosferi“ tjeskobe u kojoj je čovjek nemoćan) i nadrealizma (košmarne vizije, miješanje stvarnog i nestvarnog), zasićenost simbolima, parabolama i paradoksima (sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti)

- *pripovjedač* – objektivan u 3. licu, neutralan, pripovijedanje podsjeća na izvješćivanje

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** –elementi ekspresionizma (dojam tjeskobe), nadrealizma (miješanje stvarnosti i sna)

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno** poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini

-**karakterizacija likova** na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini

- **kontekst ulomka/ kompozicija**

- **stilska obilježja** ulomka i djela u cjelini

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

-**zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej sažeto ističući najvažnije iz argumentacije

6. Ranko Marinković, Kiklop

Polazno pitanje:

Kako je prikazana tema straha i kako utječe na likove?

-uvod – razdoblje - druga moderna (1952. do 1969. g.)

- pluralizmu stilova (nema dominantnog stila, nego su književnici stvarali vlastite poetike), sloboda umjetničkog izražavanja

- **autor** – „poetička međufaza“ - predstavlja most između druge moderne i postmodernizma jer u romanu koristi i postmodernistička obilježja poput intertekstualnosti i intermedijalnosti

-djela: novelistička zbirka *Ruke*, roman *Zajednička kupka*, drama *Albatros*

-**djelo**- **teme**: život, smrt i strah (strah je dominantna tema)

- **vrste**: -moderni roman (u prvom planu je svijest glavnog junaka)

-egzistencijalistički (osamljeni pojedinac suočen sa smrću)

-antiratni (kritizira dehumanizirani svijet i čovjekovo spuštanje na razinu životinje)

-**odgovor na polazno pitanje**: Tema straha pokretač je radnje romana i tragično utječe na likove mijenjajući im svijest.

-razrada – prvi argument (postavljate ga na temelju prvog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

-mogući argumenti: Don Fernando zbog straha razvija paničnu teoriju preventivne dehumanizacije.

Strah od rata Melkiora tjera na očajnički potez te on simulira ludilo.

- razrada navedenog argumenta

- sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini (obvezno navesti koju ste fabulu dobili: realističku-strah za egzistenciju ili simboličku-priča o brodolomcima) i objasniti zašto je ulomak važan za djelo u cjelini

-karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini

(u eseju se trebate baviti samo likovima iz ulomka, detaljno ih karakterizirati i portretirati, sve obrazložiti, argumentirati i dokazati citatima)- Melkior je Tresić kazališni i filmski kritičar, načitan poznavatelj povijesti kulture, sklon je samopromatranju i konstantnom mišljenju. On je pasivni antijunak, njime manipuliraju, nesiguran je i zavidi drugima na hrabrosti, ništa ne poduzima. Emocije su mu prenapregnute. Opsjednut je ženama, ali ih ne razumije i odnos s njima svodi na tjelesne užitke. Ugo-inteligentni lakrdijaš, čovjek nemotivirana čina sveden na boemski život u kojem je intelektualna svijest izgubila svrhu djelovanja i postala sama sebi svrhom. Maestro-cinik i protivnik ideje napretka, žene doživljava kao i Melkior, površno i tjelesno. Don Fernando-pisac, naizgled tih, ali opasan. Osmislio je teoriju „preventivne dehumanizacije“ ili „ukidanje tragedije skepsom“ prema kojoj obilježene (niske ljude s nekim deformitetima) treba ubiti prije no što postanu ubojice. Teorija je parodija Raskolnikovljeve teorije na niže i više. Parafraza citata iz romana: Ako znamo da postoji hulja koja će nam zapaliti kuće, ubit ćemo tu hulju. Biti dobar lažna je tragičnost. Nitkovima se u tragedijama

odaje počast, ljudi gledaju tragediju i plaču, a nitkov uživa jer je od njega napravljena umjetnost.

- **kontekst ulomka/ kompozicija** – odrediti koji ste dio dobili (1.dio-prije vojske, 2.dio-vojska, 3.dio-nakon vojske), navesti i dokazati fragmentarnost, odnosno asocijativnost kompozicije
 - navesti *vanjsku kompoziciju*: roman je podijeljen na 13 poglavlja

Primjer vezanoga teksta u kojem se obrađuje kompozicija:

- *kompozicija* – roman se sastoji od trinaest nenaslovljenih poglavlja koje sadržajno dijelimo na tri dijela: 1. atmosfera i život u predratnom Zagrebu, završava pozivom za mobilizaciju; 2. boravak u vojarni i bolnici gdje Melkiora proglašavaju nesposobnim za vojsku; 3. Maestrovu bizarno samoubojstvo i početak rata u Zagrebu, a Melkior puže u Zoopolis. Kompozicija je fragmentarna i rezultat je asocijativnosti. Fabula ima dva plana: realistički sloj je priča o Melkioru i simbolički sloj koji čini zamišljena Melkiorova drama o kanibalima i brodolomcima s broda Menelaj.

- **stilska obilježja** – ironija, parodija, alegorija, sarkazam, groteska, simbol, paradoks, jezične igre (poeta ludens), intertekstualnost, intermedijalnost, esejistički dijelovi, unutarnji monolozi, struja svijesti i sl.
 - roman ima i neka realistička obilježja: mjesto i vrijeme radnja te fabulu, no nije pisan realističkim stilom jer je u središtu svijest intelektualca koji propituje odnos čovjeka i svijeta. (Sve navedeno argumentirati citatima koje treba objasniti.)
 - *pripovjedač* – sveznajući pripovjedač u trećem licu (narativni autoritet), li njegov se glas često miješa s unutrašnjim monologom Melkiorove svijesti pa dolazi do pretapanja, odnosno polifonije glasova

- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem** – pluralizam stilova, simbolika imena (Melkior je jedan od trojice mudraca koji su se došli pokloniti Isusu, zovu ga i Eustahije, svetac koji se isticao dobrotom i isposničkim životom-Melkiora tako zovu podrugljivo zbog izgladnjivanja; Maestro je aluzija na Vergilija iz Danteove Božanstvene komedije itd.), intertekstualnost (naslov je povezan s Homerovom *Odisejom* i kiklopom Polifemom, don Fernandova teorija s Raskolnikovljevom teorijom iz romana *Zločin i kazna* F. M. Dostojevskog itd.), intertekstualnost u ludizmu, odnosno jezičnim igrama: „O, vidi, je! Metamorfoze.“ rimski autor Ovidije napisao je djelo *Metamorfoze* itd.

- **drugi argument** (postavljate ga na temelju drugog dobivenog ulomka i povezujete s odgovorom na polazno pitanje)

Napomena: drugi ulomak obrađujete na isti način kao i prvi:

- **sadržajno poznavanje radnje ulomka i djela u cjelini**
- **karakterizacija likova na temelju ulomka i na temelju djela u cjelini**
- **kontekst ulomka/ kompozicija**
- **stilska obilježja ulomka i djela u cjelini**
- **povezanost s književnopovijesnim razdobljem**

- zaključak** – sažetak razrade kao odgovor na polazno pitanje u kojem navodite oba svoja argumenta i zaključujete esej sažeto ističući najvažnije iz argumentacije

Budite vrijedni i sretno na maturi!

Literatura:

1. Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. (2020). Književni vremeplov 1. Zagreb: Profil
2. Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. (2020). Književni vremeplov 2. Zagreb: Profil
3. Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. (2020). Književni vremeplov 3. Zagreb: Profil
4. Dujmović Markusi, D. (2021). Književni vremeplov 4. Zagreb: Profil
5. Marčan, T., Grubišić Belina, L. (2020). Putokazi 2. Zagreb: Školska knjiga
6. Marčan, T., Grubišić Belina, L. (2020). Putokazi 3. Zagreb: Školska knjiga
7. Marčan, T., Grubišić Belina, L. (2021). Putokazi 4. Zagreb: Školska knjiga
8. Dujmović Markusi, D. (2020). Fon-Fon 1. Zagreb: Profil
9. Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2023./2024.; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja <https://www.ncvvo.hr/ispitni-katalozi-za-drzavnu-maturu-2023-2024/>
10. Probni ispiti; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja <https://www.ncvvo.hr/probni-ispiti-u-sk-god-2023-2024/>
11. Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2024./2025.; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja <https://www.ncvvo.hr/ispitni-katalozi-za-drzavnu-maturu-2024-2025/>
12. Probni ispiti; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja <https://www.ncvvo.hr/probni-ispiti-u-sk-god-2024-2025/>
13. Dujmović Markusi, D., Močnik, V. (2023) . Pisanje školskoga eseja. Zagreb: Profil